

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL časopisu / URL of the journal: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Autor(i) / Author(s): Vlastimil Havlík – Vojtěch Kubát
Článok / Article: Proti politikům a imigrantům: Volební vzestup Švédských demokratů v letech 2010 – 2014
Vydavateľ / Publisher: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica

Odporúčaná forma citácie článku / Recommended form for quotation of the article:

HAVLÍK, V. – KUBÁT, V. 2015. Proti politikům a imigrantům: Volební vzestup Švédských demokratů v letech 2010 – 2014. In *Politické vedy*. [online]. Roč. 18, č. 3, 2015. ISSN 1335 – 2741, s. 66-88. Dostupné na internete:

http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk/userfiles/file/3_2015/HAVLIK_KUBAT.pdf.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu *Politické vedy*. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

PROTI POLITIKŮM A IMIGRANTŮM: VOLEBNÍ VZESTUP ŠVÉDSKÝCH DEMOKRATŮ V LETECH 2010 - 2014¹

AGAINST POLITICIANS AND IMMIGRANTS: THE RISE OF SWEDEN DEMOCRATS (2010 - 2014)

Vlastimil Havlík – Vojtěch Kubát*

ABSTRACT

The text examines the electoral rise of the Sweden Democrats party between 2010-2014. Based on the theoretical assumptions of the concept of political opportunity structures, the authors analyse exit polls data to explain the factors that contributed to the unprecedented rise of populist radical right in Sweden. The authors conclude that the 2014 elections took place in the context favorable for the rise of Sweden Democrats, mainly due to higher salience of immigration, law and order and relatively weak ties between voters and political parties. Moreover, the level of trust towards politicians remained quite low during the period under investigation. Furthermore, the profile of voters of Sweden Democrats underwent significant changes, especially when age and political orientation of voters is taken into consideration. In contrast to the 2010 elections, the voters of Sweden Democrats were older and more centrist in 2014.

Key words: populist radical right, Sweden, Sweden Democrats, voters, immigration, law and order, trust

Úvod

Volební úspěch Švédských demokratů (SD) v parlamentních volbách v roce 2010 (5,5% hlasů) nazvala politoložka **Ann-Cathrine Jungar** (2015) *koncem švédské výjimečnosti*. Skončila tím éra, během které ve švédském parlamentu

* Vlastimil Havlík, Ph.D. působí jako odborný asistent na Katedře politologie Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity, Joštova 10, Brno 602 00, Česká republika, e-mail: havlik@fss.muni.cz.

Bc. Vojtěch Kubát absolvoval studium politologie na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity, Joštova 10, Brno 602 00, Česká republika, e-mail: 397469@mail.muni.cz.

¹ Text vznikl v rámci projektu Determinanty růstu extremismu a populismu v čase ekonomické krize (MUNI/M/1748/2014).

absentovaly strany populistické krajní pravice (dále jen RPP). Otázkou je, zda byla tato švédská *výjimečnost* skutečně prolomena až na konci prvního desetiletí 21. století. Už v roce 1991 totiž v parlamentních volbách uspěla Nová demokracie (NyD), rovněž považovaná za zástupce rodiny RPP stran. (Rydgren, 2006) NyD se ale kvůli chabé stranické organizaci a vnitřním sporům brzy rozpadla a švédský stranický systém se tak už v dalších volbách vrátil do své tradiční podoby. V určitém smyslu proto lze říci, že *výjimečnost* švédského parlamentarismu neskončila při prvním úspěchu SD v roce 2010, ale až o další čtyři roky později, kdy SD jako první švédská RPP obhájila parlamentní zastoupení. A co víc, svůj zisk z posledních voleb více než zdvojnásobila. Dostala 12,9% hlasů a s tím i 49 křesel v *Rigsdagu*. (Statistics Sweden, 2014; Jungar 2015)

Podobný vzestup radikálně pravicových populistických stran v posledních letech přitahuje čím dál tím větší pozornost politologů, kteří se snaží nalézt a pojmenovat důvody, které vysvětlují volební podporu RPP. (van der Brug et al., 2000; Lubbers et al., 2002; Mudde 2007) SD byl nicméně doposud věnován pouze limitovaný prostor. Zmínit lze již citovaný text **Jungar** (2015), text **Jungar a Jupskåse** (2014) týkající se obecnějšího vymezení severovýchodních krajně pravicových stran nebo práce **Carla Dahlströma a Petera Esaiassona** (2013), ve které se soustředí na problematiku tématu imigrace ve švédském prostředí. **Anders Widfeldt** (2008) popisuje proměnu profilu strany před jejím úspěchem v roce 2010. Volebnímu úspěchu SD (ovšem na komunální úrovni) se za pomoci analýzy agregovaných dat věnoval **Jens Rydgren s Patrickem Ruthem** (2011 a 2013). V českém prostředí lze zmínit text **Miloše Brunclíka** (2011) nebo práci **Pavla Maškarince** (2011). Uvedené studie se nicméně zaměřují jednak na analýzu agregovaných dat, která nám může poskytnout jen omezené vysvětlení volební podpory politických stran, jednak „končí“ rokem 2010, tj. soustředí se na prvotní vzestup SD a nikoli na další vzestup volební podpory strany.

Cílem předkládaného textu je tuto mezeru zaplnit, tj. odpovědět na otázku, jaké okolnosti přispěly k nárůstu voličské podpory Švédských demokratů v parlamentních volbách v roce 2014. Analytickým rámcem práce bude koncept struktury politických příležitostí, který byl mnoha jinými autory použit pro popsání volebního vzestupu ultrapravicových populistických stran například ve Švédsku (Rydgren, 2006), v Dánsku (Coffe et al., 2007) nebo v Belgii (Pauwels, 2010). Hlavním datovým zdrojem budou exit polly realizované během voleb v roce 2010 a 2014.

1 Radikálně pravicové populistické politické strany

Vzestup RPP lze vysledovat do poloviny 70. let 20. století. Zřejmě nejvýstižnější definici RPP nabídl **Cas Mudde** (2007), který zdůrazňuje tři charakteristiky: populismus, nativismus a autoritarianismus. Populismus lze charakterizovat jako „ideologii, která považuje společnost za dokonale rozdělenou na dvě homogenní, antagonistické skupiny: ‚čistý lid‘ a ‚zkorumpované elity‘, a která prosazuje, aby byla politika vykonávána na základě obecné vůle lidu.“ (Mudde, 2007; srov. Stanley, 2008) Klíčovým aspektem populismu je důraz kladený na lid. Ten je vnímán jako morálně čistá entita, a to v protikladu ke zkorumpovaným (politickým) elitám, které využívají politickou moc jen pro svoje sobecké zájmy. Posledním prvkem populismu je proto požadavek návratu suverenity zpět od politických elit k lidu. (srov. Deiwiks, 2009) Nativismus je možno definovat jako na etnicitě založenou formu nacionalismu, která si klade za cíl vytvoření kulturně a etnicky homogenního státu. (Mudde, 2007; Rydgren 2005) V praxi se tento cíl u RPP stran promítá do politik striktní asimilace, anti-imigrace a kritiky multikulturní společnosti a definování cizích elementů (typicky imigrantů nebo etnických menšin) jako skupin nepřátelských či ohrožujících „lid“. V ekonomické oblasti se nativismus projevuje prosazováním politiky tzv. *welfare-chauvinismu*, tj. vyloučení imigrantů či etnických menšin ze systému benefitů sociálního státu. Posledním rysem RPP je autoritarianismus, který **Mudde** chápe jako víru ve striktně uspořádanou společnost spojenou s tvrdým postihem v případě neposlušnosti autority. S tím je spojena i politika práva a pořádku (*law and order*), která požaduje tvrdé trestání právních přestupků. Stejně tak radikálně pravicové populistické strany často volají po podpoře armády, ochraně tradičních rodinných hodnot, nebo odmítnutí rovnosti pohlaví a práv homosexuálních párů. (Mudde, 2007; Jungar – Jupskås, 2014)

V literatuře neexistuje shoda na tom, zda je pro radikálně pravicové populistické strany důležitá oblast socioekonomické politiky. Především pozdější práce se vyjadřují v tom duchu, že pro dnešní RPP strany už se jedná o oblast velmi důležitou. S její pomocí totiž mohou lépe oslovit širší spektrum voličů a vyjít tak z izolace na pravém konci stranického spektra. (např. Kitschelt, 2007; Zaslove, 2007) Důsledkem je posun od dřívější neoliberalní pozice směrem doleva na ekonomicky definované ose pravice-levice. (de Lange, 2007) Díky této proměně dnes již skandinávské RPP strany například podporují *welfare state*, byť ve výše zmíněném šovinistickém pojetí, progresivní zdanění a

redistributivní úlohu státu, která dříve byla v rozporu s ideologií krajní pravice. (Jungar – Jupskås, 2014) Uvedené teoretické vymezení populistické radikální pravice zdůrazňující populismus, nativismus a authoritarianismus jako její klíčové aspekty bude v další části textu použito při popisu programového profilu SD.

2 Švédští demokraté jako populistická radikální pravice

Švédští demokraté vznikli v roce 1988 jako nástupci Švédské strany (SP), Švédské pokrokové strany (SFp) a hnutí Nechte Švédsko švédské (BBS). Strana byla též navázána na neonacistické kruhy. Pod vedením nového předsedy **Mikaela Janssona**, který byl zvolen do čela strany v roce 1995, se ale SD od neonacismu začala distancovat a v roce 1999 ho již otevřeně úplně odmítla. Stejně tak ze svého programu vyjmula další kontroverzní body jako požadavek trestu smrti nebo zákaz adopce dětí pocházejících z nečlenských zemí EU. (Jungar, 2015; Rydgren, 2006; Maškarinec, 2011) Završení proměny Švédských demokratů přišlo v roce 2005, kdy byl do jejich čela ve vnitrostranických volbách zvolen **Jimmie Åkesson**. (Brunclík 2011, Jungar 2015)

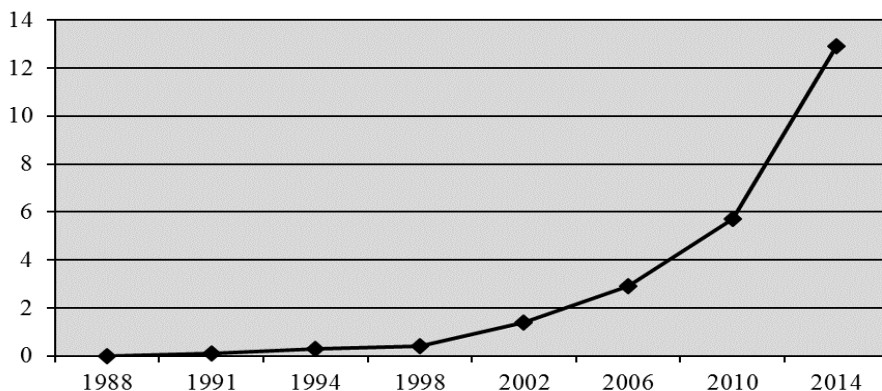
Hlavní programové principy SD jsou založeny na nativismu spojeném s xenofobií, autoritářstvím a anti-establishmentové populistické strategii. Národ je SD označen za nejdůležitější, nejstarší a nejpřirozenější komunitu hned po rodině. Švédskou národnost pak program definuje jako „*společnou identitu se společným jazykem a kulturou, jíž se může stát jednotlivec členem pouze tak, že se do ní narodí, nebo se během svého života rozhodne stát se aktivně její součástí.*“ (Sverigedemokraterna principprogram 2011) Od švédského nativismu SD oddělují *ty druhé*, v první řadě islámské imigranty, kteří „*ohrožují švédskou národní identitu tím, že se sami distancují od švédské společnosti.*“ (Jungar, 2015, 51). Velmi důležitým programovým prvkem strany je tak logicky boj proti přistěhovalectví a snaha o omezení liberální politiky státu v oblasti imigrace. S tím souvisí i ostré vymezení se vůči politice multikulturalismu, který spolu s „*kulturním imperialismem*“, supranacionální EU a globalizací považují SD za největší hrozby švédské kultury. (Rydgren; 2006, s. 109 – 110) Pro stranu je typický i požadavek tvrdého boje proti kriminalitě, ochrana tradičních (švédských) hodnot včetně obhajoby rozsáhlého systému sociálního zabezpečení. Důraz na poslední téma SD ve svém programu zvýšili po roce 2002, kdy se zároveň posunuli výrazněji doleva. Výsledkem byla otevřená podpora sociální politiky státu a státu blahobytu. Příznačně se začala strana

nazývat „sociálně konzervativní stranou s nacionalistickým postojem, která považuje hodnotový konzervatismus a solidární blahobyť za nejdůležitější nástroje pro budování dobré společnosti.“ (Jungar, 2015, 47)

Anti-establishmentový diskurs SD odráží též nativistickou ideologii strany. Její představitelé často popisují vládnoucí politiky jako ty, kteří nevnímají negativní dopady imigrace a multikulturalismu, čímž ohrožují švédský národ. Mobilizace voličů proti elitám je spojena i se zmíněnou orientací na lid. Strana volá po tom, aby voliči vzali moc stranám, které již nereprezentují zájmy lidu, a vložili ji do rukou jediných pravých zástupců lidové vůle, tj. SD. (Jungar, 2014) Naproti tomu SD prezentují sebe jako toho pravého reprezentanta švédského lidu, jak dobře ilustrují **Åkessonova** slova: „*Staráme se o lid, jsme jeho hlasem, sdílíme jeho zkušenosti a žijeme stejný život jako on.*“ (Åkesson, 2013; cit. dle Jungar, 2015) I po volbách v roce 2010, kdy SD získali parlamentní zastoupení, se strana prezentovala jako odlišná od ostatních parlamentních stran: „*Zbylé strany jsou jednotné ve snaze odstránit nás od vlivu. Ukazují tím, kdo je ve Švédsku skutečnou opozicí. Proto se s námi odmítají bavit. Dokonce se raději vzdávají svých vlastních programů, než aby s námi jednaly. Establishment ještě nikdy v historii nebyl tak jednotný a neměl tak jasného soupeře. My Švédští demokraté ohrožujeme establishment a establishment to cítí.*“ (Åkesson, 2010; cit. dle Jungar, 2015, 54 – 55).

Zmíněné charakteristiky Švédských demokratů se shodují s definicí RPP stran takřka ve všech ohledech. Jejich ideologie je založená na nativismu, autoritarianismu i populismu. V poslední dekádě je pak patrný i posun k pozitivnímu vnímání *welfare state*. Kromě toho podporují homogenní populaci, ochranu tradičních národních hodnot a politiku práva a pořádku. Vyznačují se i jako populistická, antiestablishmentová strana. Zmíněný programový posun SD byl doprovázen výrazným nárůstem její volební podpory (Graf 1). Ještě v polovině 90. let bylo možno SD považovat za marginální stranu, ale již v letech 2002 a 2006 byl patrný sice pozvolný, ale významný nárůst volební podpory, který vyústil v roce 2010 v zisk parlamentního zastoupení s téměř 6% hlasů. O čtyři roky později se straně podařilo svůj volební výsledek zdvojnásobit. V následující části textu se zaměříme na teoretický rámec analýzy a následně okolnosti, které přispěly k tomuto bezprecedentnímu nárůstu podpory švédské krajní pravice.

Graf č. 1: Vývoj volebních výsledků Švédských demokratů v letech 1988 – 2014 (v procentech).

Zdroj: Valmyndigheten 2014

3 Struktury politických příležitostí a vzestup RPP

Cas Mudde (2007) dělí možné příčiny voličského úspěchu RPP do dvou kategorií: do strany poptávky (*demand side*), kam zařadil obecné podmínky, jež ovlivňují situaci na politickém trhu, a tím i rozhodování voličů. Jedná se například o socioekonomické podmínky nebo modernizační procesy, jako jsou proměny v průmyslových společnostech, změny v sociální skladbě obyvatelstva, imigrace, ekonomické krize a podobně. (Mudde, 2007) Druhým faktorem je strana nabídky (*supply side*), která popisuje, jak politické strany využívají voličské poptávky. Strana nabídky sama o sobě obsahuje ještě vnější a vnitřní faktory. Vnější faktory jsou institucionálního charakteru – například volební systémy, politické trendy a kulturní nebo mediální podmínky. Naopak, faktory vnitřní už odrážejí konkrétní strategii a chování samotných politických stran (například organizační struktura, mediální rétorika či ideologie). Jde tedy o proměnné, které může ovlivnit samotná strana. (Mudde, 2007)

V zásadě podobným způsobem přistupuje k analýze volebního úspěchu krajně pravicových stran i **Jens Rydgren**, který definuje čtyři faktory: (1) přítomnost příznivých struktur politických příležitostí, (2) schopnost nově vzniklé strany využít nabízené výhody tím, že skrze svůj ideologický profil vyplní existující niky (tj. volné místo v politickém prostoru – viz dále) nebo jiné příznivé politické příležitosti ve volební aréně (zde zase vidíme podobnost s vnitřními faktory), (3) konkrétní politický a ideologický profil takové strany a (4) její

organizační strukturu a přístup k nezbytným zdrojům (peníze, lidské zdroje apod.). (Rydgren, 2006, v českém prostředí srovnej Brunclík, 2011) Tato práce bude vycházet z konceptu **Jense Rydgrena**, neboť představuje rámec schopný vysvětlit nejen průlom, ale i další vzestup podpory RPP. Navíc se jedná o rámec, který byl úspěšně aplikován v různých kontextech. (Rydgren, 2005, 2006; Kestilä – Söderlund, 2007; Brunclík, 2011)

Koncept struktury politických příležitostí má přitom původ ve studiu sociálních hnutí a je spojen především se jménem **Sidney Tarrowa** (1998), který ho popsal jako „*konzistentní – nikoliv ale nutně formální nebo permanentní – dimenzi politického prostředí, která popouzí lidi k uskutečnění kolektivní akce tím, že ovlivňuje jejich očekávání o úspěchu či neúspěchu takové akce.*“ (Tarrow, 1998, s. 76 – 77) Na kontext stranických systémů koncept adaptoval **Jens Rydgren**, který rozlišil sedm politických příležitostí: přítomnost nik ve volební aréně, procesy uvolnění a změny vazeb, politizaci témat, stupeň konvergence v politickém prostoru, otevřenost či uzavřenost politického systému, spolupráci s mainstreamovými stranami a vhodné strategie a ideologické profily. Přes komplexnost teoretického rámce se zaměříme jen ty politické příležitosti, které jsou klíčové z hlediska udržení, resp. posílení volební podpory. Budeme se proto soustředit na příležitosti spojené s politizací nových témat a s procesy uvolnění a změny vazeb. Další faktory lze ve švédském kontextu ve sledovaném období označit jako stabilní.

Nejobecnější a jedna z nejdůležitějších struktur politických příležitostí je přítomnost nik ve volební aréně. Nikou se má na mysli jistý nevyplněný prostor mezi pozicí voličů a (voliči) vnímanou pozicí politických stran v rámci stejného politického prostředí. Jde tedy v jádru o to, zda strany naplňují očekávání a přání voličů. Pokud zavedené strany neplní tato očekávání, vytváří se tím prostor pro nové politické organizace, jež jsou schopny voličskou poptávku pokrýt. (Rydgren, 2006) Zvláště silná je šance na tvorbu nových nik v případě, kdy rapidně vzroste význam nové či dříve opomíjené konfliktní linie (či tématu), jež nahradí nebo doplní některou z dosud dominantních linií. Pokud taková situace nastane a etablované strany zároveň nejsou schopny se s novou konfliktní linií vypořádat, roste tím prostor pro novou niku, již může zaplnit dosud slabší RPP strana. (Rydgren, 2006) V případě populistické krajní pravice se jako klíčový jeví význam témat imigrace (resp. etnických menšin), práva a pořádku, obecně důvěryhodnosti etablovaných elit, a případně euroskepticismu. V případě SD je nicméně třeba jedním dechem zmínit, že zmíněná témata nabyly na významu již před volbami v roce 2010. Nárůst voličské podpory SD v

roce 2014 proto nelze vysvětlit skrze objevení nových témat, ale je třeba se zaměřit na další nárůst významu již zpolitizovaných otázek, které byly pro voliče důležité při rozhodování u voleb.

Formulujeme proto následující hypotézy:

- H1: Pravděpodobnost volby SD roste s rostoucím nedůvěrou v etablované politické strany.
- H2: Pravděpodobnost volby SD roste s rostoucím významem přikládaným tématu imigrace.
- H3: Pravděpodobnost volby SD roste s rostoucím významem přikládaným tématu práva a pořádku.
- H4: Pravděpodobnost volby SD roste s rostoucím významem přikládaným tématu evropské integrace.

Pro vysvětlení dynamiky volebnímu úspěchu SD bude přítom klíčové srovnání údajů za oboje sledované volby.

Politizace nových témat, a tím i prostor pro vzestup nebo posílení politické strany je přítom spojen s procesem uvolnění voličských vazeb na politické strany (*dealignment*), tedy situací, kdy staré strukturální principy ztrácí svůj vliv na voliče, kteří v důsledku opouští svou původní politickou loajalitu. Změna vazeb (*realignment*) je pak myšlena jako proces, v jehož rámci je voličské chování určité skupiny voličů přeměněno tak, aby odpovídalo novým strukturálním principům. (Rose – McAllister, 1990). V zemích západní Evropy je dlouhodobě nejdůležitější konfliktní linií socioekonomická (Bell, 1996), přičemž Švédsko bylo možno považovat za ilustrativní příklad unidimenzionální soutěže s dominancí ekonomicky definovaného konfliktu pravice a levice. Právě oslabení ekonomického konfliktu a jeho nahrazení či doplnění konfliktem hodnotovým (sociokulturním) je důležitou podmínkou volebního úspěchu RPP. V analýze volebního vzestupu SD se proto zaměříme jak na význam témat imigrace, práva a pořádku a evropské integrace, tak na problematiku politického odcizení, to vše v kontextu síly vazby voličů na politické strany.

4 Data a metody

Empirická část textu je založena primárně na analýze dat o voličích.

Konkrétně pracujeme se dvěma zdroji dat. Pevnost vazby voličů a politických stran zkoumáme prostřednictvím dat z European Social Survey (ESS). ESS představuje mezinárodní projekt spočívající v realizaci pravidelného (každé dva roky) výzkumu veřejného mínění v evropských zemích od roku 2002. Dotazníky obsahují několik desítek otázek včetně otázky týkající se blízkosti voličů k politické straně (znění otázky je „Cítíte se blížeji k některé z politických stran ve srovnání s ostatními politickými stranami?“), která byla použita v naší analýze. Zaměříme se přitom na dlouhodobou proměnu vztahu voličů a politických stran (Švédsko bylo zahrnuto v každém z kol šetření, nicméně vzhledem k době vzestupu SD se zaměříme pouze na období let 2006 - 2012).

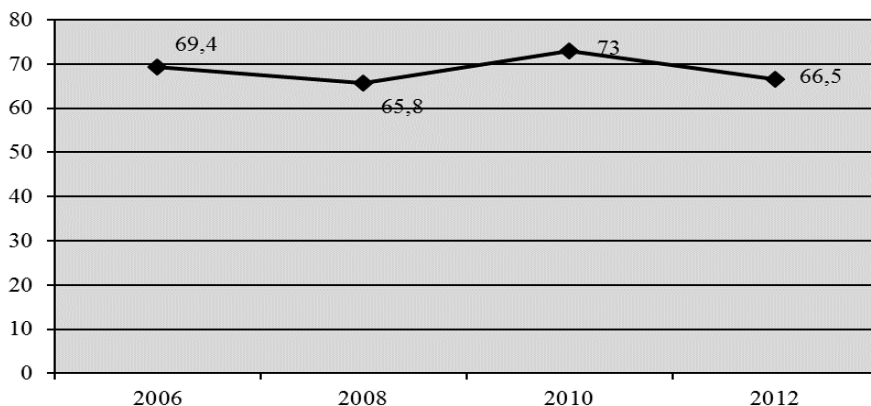
Druhým zdrojem dat jsou exit polly, realizované švédskou veřejnoprávní televizní stanicí (SVT Exit Poll Surveys - online) v kontextu voleb v letech 2010 a 2014. Uvedená data jsou pro naše účely vhodná z několika důvodů. Vzhledem ke své povaze a typu sběru dat (v den voleb před volebními místnostmi) se jedná o velmi dobrý a reprezentativní zdroj informací o postojích švédských voličů v čase voleb. Za druhé vzhledem k tomu, že byly v obou letech pokládány voličům stejné otázky a vzhledem k tomu, že součástí dotazníku jsou otázky zaměřené rovněž na politickou důvěru a význam jednotlivých témat, nám umožňuje srovnání těchto dat zachytit dynamiku veřejného mínění vysvětlující vzestup SD. Jako techniku analýzy dat použijeme kontingenční tabulky, které nám poskytnou základní popisné informace o voličích SD v obou sledovaných volbách. Výše formulované hypotézy budeme testovat pomocí binární logistické regrese. (Field, 2013) Závisle proměnnou je dummy proměnná volba SD. Význam jednotlivých témat operacionalizujeme prostřednictvím proměnných zachycujících subjektivní význam jednotlivých témat pro volby politických stran. Politickou důvěru pomocí proměnné důvěry ve švédské politiky. Jako kontrolní proměnné zahrnujeme do analýzy vybrané sociodemografické proměnné (věk, pohlaví) a též subjektivní zařazení voličů na škále pravice levice. Veškeré výpočty byly provedeny v programu IBM SPSS, verze 21.

5 Výsledky analýzy

Mezi faktory, které by měly usnadnit proměnu volební podpory politických stran, patří síla vazby mezi voliči a politickými stranami (stranická identifikace). Z dlouhodobého hlediska je Švédsko charakteristické významným poklesem voličů, kteří se považují za příznivce některé z politických stran. Z 65% v roce

1965 klesl podíl příznivců politických stran ve Švédsku na 29% v roce 2010. (Bengtsson et al., 2014) Podobná data přináší pravidelní šetření ESS pro léta 2006 - 2012, zahrnující rovněž informace o blízkosti švédských voličů k některé z politických stran (Graf č. 2).

Graf č. 2: Vývoj podílu švédských voličů, kteří se cítí názorově blízko konkrétní politické straně v letech 2006 – 2014 (v procentech).

Zdroj: ESS 2006, 2008, 2010, 2012

Na základě dat z ESS nelze identifikovat razantní pokles stranické identifikace v období, ve kterém došlo ke vzestupu SD. Jinými slovy řečeno, volební úspěch SD nelze přičíst náhlému poklesu míry stranické identifikace, byť po volbách v roce 2010 došlo k mírnému poklesu voličů se stranickou identifikací. Zároveň je možné konstatovat, že přibližně jedna třetina švédské populace (nikoli voličů) se necítila v daném období blízko k žádné z politických stran, což představuje (i po odečtení nevoličů) velmi solidní potenciál pro vzestup nové politické strany a tento moment je třeba vzít při interpretaci volebního výsledku SD v potaz. Jinými slovy řečeno, švédský společensko-politický kontextu v tomto ohledu nabízel příznivé podmínky pro proměnu podpory politických stran, pochopitelně včetně nárůstu podpory některé z parlamentních stran (tedy i SD). Jak se proměnil švédský elektorát v kontextu pro SD klíčových parametrech? Začneme mírou důvěry ve švédské politiky. Tabulka 1 uvádí údaje o důvěře v politiky v době konání voleb v letech 2010 a 2014 a nabízí rovněž údaje o rozdílech mezi voliči jednotlivých politických stran.

Tabulka 1: Důvěra voličů parlamentních stran politikům v letech 2010 a 2014 (řádková procenta, zahrnutí pouze voliči parlamentních stran)

	2010				2014			
	Velmi vysoká	Docela vysoká	Docela nízká	Velmi nízká	Velmi vysoká	Docela vysoká	Docela nízká	Velmi nízká
M	15,1	67,6	15,1	2,2	16,5	64,6	16,5	2,3
C	14,3	69,1	14,2	2,5	13,7	64,7	19,2	2,4
Fp	12,5	66	18,9	2,6	14,4	64,3	18,9	2,4
KD	13,1	67,4	17,5	1,9	13,4	65,7	18	2,9
SAP	9,1	55,8	29,3	5,9	8,8	56,9	29,6	4,7
Vp	5,9	51,8	34	8,4	5,4	53,4	33,7	7,5
Mp	6,1	60,5	29,8	3,7	7,1	62,3	26,7	3,9
SD	4	23,3	45,4	27,3	2	24,1	49,9	23,9
Celkem	10,9	60,5	23,6	4,9	10,5	57,6	26,3	5,5

Zdroj: SND 2010, 2014; N = 11 108 (2010), 11 466 (2014)

Pozornost si zaslouží především dva momenty. Za prvé, jak v roce 2010, tak v roce 2014 přibližně jedna třetina voličů nedůvěřovala politikům, což vytváří výrazný prostor pro politické strany stavějící svoji strategii mimo jiné na protestní rétorice. Za druhé, mezi lety 2010 a 2014 došlo k mírnému poklesu důvěry v politiky. Zatímco v roce 2010 věřilo politikům dohromady 70,2% všech voličů, o čtyři roky později to bylo o zhruba tři procentní body méně – 67% (viz tabulku č. 2). Nedošlo sice k výraznému, ale přece jen vysledovatelnému poklesu politické důvěry. Dalším významným zjištěním jsou významné rozdíly mezi voliči jednotlivých politických stran. Vůbec nejvíce politikům důvěřovali voliči konzervativní M, což zřejmě souvisí se skutečností, že od roku 2006 byli konzervativci hlavní vládní stranou (podobně vysokou důvěru v politiky měli o voliči ostatních vládních stran, tedy C, FP a KD). O něco méně důvěřovali politikům voliči stran levostředové opozice (především exkomunistické Levicové strany, ovšem i v jejím případě zhruba 60 % politikům důvěřovalo), nicméně zdaleka nejméně věřili politikům voliči SD. Jak v roce 2010, tak v roce 2014 nevěřili švédským politikům přibližně tři čtvrtiny voličů SD, přičemž v roce 2014 jejich podíl mírně stoupl. Z uvedených dat je tak patrný výrazný rozdíl mezi SD a všemi ostatními parlamentními politickými stranami. Toto zjištění není překvapující vzhledem k výše popsanému profilu strany a naznačuje významnou roli nespokojenosti s politiky jako faktoru ovlivňujícímu volbu SD (viz i níže).

Důležitou roli pro volbu radikálně pravicových populistických stran by měla

mít vyšší politizace témat, které jsou klíčové pro identitu těchto stran (tedy imigrace, práva a pořádek a v případě SD též evropská integrace). Následující pasáže se proto zaměří na dynamiku významu těchto témat v období mezi volbami v letech 2010 – 2014. Tabulka 2 nabízí srovnání důležitosti tématu imigrace pro výběr strany v letech 2010 a 2014, stejně tak rozdíly mezi voliči jednotlivých politických stran.

Tabulka 2: Význam tématu imigrace a uprchlíků pro volbu politických stran (řádková procenta)

	2010				
	Velmi důležité	Docela hodně důležité	Ani hodně, ani málo důležité	Docela málo důležité	Velmi nedůležité
M	21,9	33,1	34,0	7,2	3,9
C	17,2	35,4	34,8	8,9	3,6
Fp	21,6	40,7	28,2	7,6	1,8
KD	22,3	36,8	28,9	8,4	3,6
SAP	25,2	32,5	30,1	7,4	4,8
Vp	29,5	34,0	24,3	6,7	5,4
Mp	23,8	35,1	27,6	8,4	5,1
SD	77,7	12,8	5,3	1,0	3,1
Celkem	25,5	33,2	29,6	7,3	4,4

	2014				
	Velmi důležité	Docela hodně důležité	Ani hodně, ani málo důležité	Docela málo důležité	Velmi nedůležité
M	29,5	35,4	26,5	6,3	2,2
C	25,2	39,9	25,6	5,2	4,2
Fp	26,3	39,5	25,7	6,0	2,5
KD	30,0	39,1	22,6	5,6	2,7
SAP	30,9	33,0	24,6	7,7	3,8
Vp	39,3	28,3	20,4	7,4	4,5
Mp	35,8	33,2	21,1	5,7	4,3
SD	77,7	13,2	6,6	0,7	1,7
Celkem	33,4	33,1	23,9	6,2	3,4

Zdroj dat: SND 2010, SND 2014; N = 10 304 (2010), N = 11 260 (2014)

Mezi lety 2010 a 2014 došlo mezi švédskými voliči k nárůstu významu tématu imigrace a uprchlíků. Jako velmi nebo docela hodně důležité pro volbu strany jej v roce 2014 označily dvě třetiny respondentů, což je oproti předchozím volbám nárůst o 8 procentních bodů. V obou případech jen 10% voličů nechápali téma imigrace pro své rozhodování jako důležité. Pohled na imigraci tak prošel v období před volbami v roce 2014 významnou proměnou, která ve svém důsledku vytvořila příznivé podmínky pro SD, kteří se na tématu imigrace významně profilují. Tato tvrzení dobře ilustruje i význam tématu imigrace pro volební rozhodování voličů parlamentních stran. Z tabulky je patrné, v případě vnímání významu imigrace existoval jak v letech 2010 a 2014 velký rozdíl mezi voliči SD a voliči ostatních parlamentních politických stran. V roce 2014 bylo pro téměř čtyři desetiny voličů SD téma imigrace a přistěhovalců velmi důležité (oproti 25% v populaci), přičemž pro další osminu voličů bylo téma Docela hodně důležité. Poněkud překvapivé nicméně je, že oproti roku 2010 nedošlo k posunu percepce imigrace ze strany voličů, nicméně nárůst volební podpory SD mohl být sycen celkovým posunem významu tématu imigrace pro voličské rozhodování, což naznačuje i ta skutečnost, že zatímco v roce 2010 volilo SD 12% těch, pro které bylo téma imigrace velmi důležité, ale v roce 2014 to bylo již 19%.

Druhým důležitým rysem jak obecně RRP, tak SD je téma práva a pořádku. Tabulka 3 ukazuje proměnu významu tématu práva a pořádku dle vnímání voličů mezi lety 2010 a 2014 a rozdíly mezi voliči jednotlivých politických stran.

Tabulka 3: Význam tématu práva a pořádku pro volbu politických stran (řádková procenta)

	2010				
	Velmi důležité	Docela hodně důležité	Ani hodně, ani málo důležité	Docela málo důležité	Velmi nedůležité
M	42,6	38,0	15,3	3,0	1,1
C	25,7	41,0	25,3	6,7	1,3
Fp	32,1	43,6	18,6	4,7	1,1
KD	35,2	40,7	18,9	4,1	1,1
SAP	32,3	34,5	24,1	6,6	2,6
Vp	17,3	28,4	35,2	13,2	6,0
Mp	11,7	27,1	37,8	17,9	5,5
SD	57,9	27,7	10,7	2,2	1,5
Celkem	32,3	35,3	22,9	6,9	2,6

	2014				
	Velmi důležité	Docela hodně důležité	Ani hodně, ani málo důležité	Docela málo důležité	Velmi nedůležité
M	41,1	36,5	16,0	4,9	1,6
C	26,8	32,0	28,7	8,4	4,0
Fp	28,6	39,2	23,7	7,2	1,3
KD	33,4	39,2	18,6	5,6	3,1
SAP	33,6	32,7	23,2	7,8	2,7
Vp	16,7	23,5	33,7	16,4	9,6
Mp	13,5	23,2	36,2	18,7	8,5
SD	68,5	22,2	6,9	0,3	2,1
Celkem	32,2	32,1	23,6	8,3	3,9

Zdroj: autoři na základě SND 2010, SND 2014; N = 10 319 (2010), N = 11 152 (2014)

Obecně lze konstatovat relativně vysokou míru důležitosti, kterou voliči při svém rozhodování kladli na právo a pořádek. V obou případech jej zhruba dvě třetiny populace považovali za velmi nebo docela hodně důležité, přitom nedošlo mezi lety 2010 a 2014 k nárůstu významu tématu práva a pořádek, ale naopak k jeho mírnému poklesu. Jinými slovy řečeno, v tomto ohledu se neuskutečnily volby v roce 2014 v kontextu výhodnějším pro SD. Nicméně téma práva a pořádku bylo výrazně více významné pro rozhodování voličů SD ve srovnání s ostatními parlamentními stranami. Rovněž – přes obecnou stagnaci významu tématu pro populaci – vzrostl mezi lety 2010 a 2014 význam, který tomuto tématu přikládali voliči SD. Zatímco v roce 2010 jej jako velmi důležité chápalo téměř 60% voličů strany, o čtyři roky později to bylo téměř 70% jejich voličů. Jinými slovy řečeno, v roce 2014 byl ve srovnání s rokem 2010 pro voliče SD více charakteristický důraz na právo a pořádek, což může být spojeno obecně s větším důrazem, který na dané téma SD kladli (nicméně toto konstatování je třeba vnímat rovněž jako podnět pro další detailnější výzkum).

Kromě témat vymezujících RPP jako rodinu politických stran se SD profilovali významně na tématu evropské integrace se silně euroskeptickým stranickým programem navrhuje mimo jiné konání referenda o dalším členství země v EU. Tabulka 4 přináší údaje o vnímání významu EU voliči v letech 2010 a 2014, stejně jako rozdíl mezi voliči jednotlivých politických stran.

Tabulka 4: Význam tématu EU pro volbu politických stran (řádková procenta)

	2010				
	Velmi důležité	Docela hodně důležité	Ani hodně, ani málo důležité	Docela málo důležité	Velmi nedůležité
M	18,2	28,9	37,2	9,6	6,0
C	13,4	24,8	41,2	14,0	6,5
Fp	17,2	29,1	34,1	13,1	6,6
KD	10,7	26,0	36,9	17,0	9,4
SAP	15,6	20,8	37,1	14,7	11,8
Vp	15,8	21,6	33,3	15,5	13,7
Mp	8,9	21,0	38,3	18,7	13,0
SD	20,0	21,9	35,7	10,4	12,0
Celkem	15,5	24,4	36,9	13,5	9,7

	2014				
	Velmi důležité	Docela hodně důležité	Ani hodně, ani málo důležité	Docela málo důležité	Velmi nedůležité
M	20,5	35,5	33,3	7,7	3,0
C	17,0	33,1	34,1	9,9	5,9
Fp	19,9	37,1	31,9	8,5	2,7
KD	16,1	32,6	32,4	13,0	5,9
SAP	17,9	27,3	36,1	12,1	6,6
Vp	18,8	24,6	34,8	12,5	9,2
Mp	12,7	27,6	38,9	14,4	6,3
SD	41,2	25,0	21,3	5,3	7,2
Celkem	19,4	30,2	34,4	10,3	5,6

Zdroj: autoři na základě SND 2010, SND 2014; N = 10 145 (2010), N = 10 994 (2014)

Mezi lety 2010 a 2014 došlo k výraznému zvýšení důležitosti tématu Evropské unie pro volební rozhodování. Zatím co v roce 2010 považovalo cca 40% respondentů EU jako důležitou pro svou volbu politické strany (a naopak asi 23% vnímalo EU jako nedůležitou), v roce 2014 to byla již téměř polovina respondentů (a jen 15% vnímalo EU jako nedůležitou pro volbu politické strany). Vzestup významu EU je vcelku snadno vysvětlitelný s odkazem na prohlubující se (a výrazně medializovanou) krizi eurozóny, resp. především Řecka.

Z hlediska voličů jednotlivých politických stran je v případě EU situace mírně odlišná od již dříve analyzovaných témat. Mezi lety 2010 a 2014 došlo ke

vzestupu významu tématu EU pro volbu voličů SD (z cca 41% na 65%), nicméně SD nebyla stranou s voliči kladoucími na EU významně větší důraz než ostatní politické strany. Jinými slovy řečeno, téma EU bylo přibližně stejně významné rovněž pro voliče M, Fp a Vp, byť se lze domnívat, že z hlediska pozičního postoj k evropskému tématu byly především mezi voliči SD a oběma pravostředovými stranami významné rozdíly.

Prezentovaná data tak naznačují, že volební vzestup SD v roce 2014 lze dát především do kontextu vyššího významu imigrace, práva a pořádku, částečně též EU a mírného poklesu důvěry v politiky. Nicméně teprve analýza zahrnující zároveň všechny zmíněné proměnné ukáže na jejich relativní důležitost v kontextu volby SD. Tabulka 5 představuje dva regresní modely (binární logistická regrese), jeden pro volby v roce 2010 a druhý pro volby v roce 2014.

Tabulka 5: Vysvětlení volební podpory SD v letech 2010 a 2014 (binární logistická regrese)

		2010			2014		
		B	S.E.	Exp(B)	B	S.E.	Exp(B)
Pohlaví	(žena)						
	Muž	0,66	0,11	1,94**	0,72	0,08	2,05**
Věk	(60 a víc)						
	18-30	0,44	0,17	1,55**	0,11	0,11	1,12
	31-45	0,29	0,17	1,33	0,29	0,11	1,33**
	46-60	-0,04	0,18	0,96	0,26	0,11	1,29*
Pravice - levice	(levice)						
	Ani levice ani pravice	0,82	0,15	2,27**	1,34	0,10	3,82**
	Pravice	0,97	0,14	2,65**	1,24	0,10	3,46**
Důvěra v politiky	(Velmi vysoká)						
	Docela vysoká	0,42	0,27	1,52	0,52	0,19	1,69**
	Docela nízká	2,04	0,26	7,71**	2,11	0,18	8,22**
	Velmi nízká	2,89	0,28	17,96**	2,76	0,20	15,74**
Důležitost imigrace	(velmi nedůležité)						
	Velmi důležité	1,85	0,23	6,35**	1,52	0,16	4,58**
	Docela velmi důležité	-0,18	0,26	0,83	-0,31	0,19	0,74
	Ani důležité ani nedůležité	-1,15	0,31	0,32**	-0,92	0,22	0,40**
	Docela málo důležité	-1,69	0,62	0,18**	-1,36	0,40	0,26**

Důležitost práva a pořádku	(velmi nedůležité)						
	Velmi důležité	0,38	0,23	1,46	0,30	0,15	1,35*
	Docela velmi důležité	0,27	0,24	1,31	0,00	0,16	1,00
	Ani důležité ani nedůležité	-0,07	0,27	0,94	-1,05	0,20	0,35**
	Docela málo důležité	-0,52	0,41	0,59	-1,63	0,37	0,20**
Důležitost EU	(velmi nedůležité)						
	Velmi důležité	-0,94	0,20	0,39**	-0,32	0,15	0,73*
	Docela velmi důležité	-0,55	0,20	0,58**	-0,30	0,15	0,74*
	Ani důležité ani nedůležité	-0,31	0,18	0,73	-0,09	0,15	0,91
	Docela málo důležité	-0,39	0,24	0,68	-0,05	0,20	0,95
Konstanta		-6,71	0,38	0,00	-6,25	0,26	0,00
Nagelkerke R ²			0,33		0,37		

Zdroj: autoři na základě SND 2010, SND 2014; N = 10 842 (2010), N = 10 842 12 488 (2014)

*Hodnoty významné při 95% hladině spolehlivosti.

**Hodnoty významné při 99% hladině spolehlivosti.

Z uvedených modelů vyplývá řada zajímavých skutečností, které nám umožní podrobnější vhléd do proměny elektorátu SD. Jak v roce 2010, tak v roce 2014 (v tomto případě o něco výrazněji) je možno SD označit jako stranu převážně podporovanou mužskou částí populace (šance volby SD byla v případě mužů cca dvakrát vyšší než v případě žen), což není vzhledem k předchozím výzkumům ukazujícím na „gender gap“ v podpoře populistických krajně pravicových stran překvapující. (Harteveld at al., 2015) V kontextu porozumění vzestupu SD je důležitým zjištěním posun ve věkové struktuře voličů strany. Zatímco v roce 2010 ji lze považovat za stranu mladých voličů, kdy cca třetina voličů SD byla mladší 30 let (šance volby SD oproti voličům starším 60 let byla jeden a půl krát vyšší) a jen necelá pětina starší 60 let, v roce 2014 bylo mezi voliči SD jen pětina mladších 30 let, ale více než 27% starších 60 let. Podobně SD posílila mezi voliči mezi 45 – 60 lety (z 20% v roce 2010 na 26% o čtyři roky později). Jinými slovy řečeno, šance volby SD se u voličů mladších 30 let ve srovnání s voliči staršími 60 let nezvyšovala. Naopak statisticky významně se zvyšovala šance volby SD mezi voliči mezi 30 - 60 lety. Bližší pohled na data o voličích SD a jejich volbě v roce 2010 ukazuje především na přesun starších bývalých voličů Umírněné strany k SD. Konkrétně

33% voličů SD v roce 2014 starších 60 let volilo o čtyři roku dříve stranu **Fredrika Reinfeldta**. Ještě podrobnější pohled na data naznačuje², že pro tyto starší nové voliče SD byla nejdůležitější pro jejich volbu témata imigrace a uprchlíků (zde mohl svoji roli sehrát šovinistický náhled SD na sociální stát) a oproti údajům za celý elektorát i EU.

K významnému posunu došlo ve skladbě voličů SD i vzhledem k jejich pravolevé orientaci. Jak v roce 2010, tak v roce 2014 se deklarovali voliči SD buď jako pravicovní nebo bez jasného ideového vymezení, resp. středovní voliči.³ Ovšem zatímco v roce 2010 byla z hlediska volby SD významnější pravcová orientace, o čtyři roky později byla důležitější (vzhledem k referenční kategorii levice) orientace mimo pravici a levici. Jinými slovy řečeno, s posílením volební podpory došlo ke znejasnění ideové orientace voličů SD, resp. k posunu do středu pravolevého spektra.

Jak v roce 2010 a 2014 byla nejdůležitějším prediktorem volby SD nízká důvěra v politiky. Postupem doby nicméně došlo k mírnému poklesu vysvětlující síly nízké důvěry v politiky, což lze dát do kontextu parlamentního působení SD, kdy představitelé strany se stali součástí skupiny „švédských politiků“, což mohlo způsobit nárůst důvěry v politiky (své strany) mezi voliči SD. Z hlediska důležitosti témat šanci volby SD zvyšovala jak v roce 2010, tak v roce 2014 vysoká důležitost tématu imigrace a uprchlíků (oproti velmi nízkému významu). Naopak šanci volby SD snižoval (oproti předpokladům) vysoký význam kladený na téma evropské integrace. V roce 2014 vysvětlující síla imigrace klesá a nově vysvětluje volbu SD důraz kladený na právo a pořádek, přičemž i nadále vysoký význam EU snižuje šanci volby SD. Shrneme-li, provedená analýza potvrdila hypotézy týkající se nízké důvěry v politiky a tématu imigrace. V případě tématu práva a pořádku se se hypotéza potvrdila pouze v roce 2014. Hypotéza založená spojená s významem tématu evropské integrace se nepotvrdila.

Závěr

Cílem textu bylo analyzovat volební vzestup SD s využitím konceptu struktur politických příležitostí a pomocí dat týkajících se švédských voličů ve volbách v letech 2010 a 2014. Obecně lze konstatovat, že SD těžili z příznivých struktur

² Vzhledem k malému počtu případů v kontingenční tabulce dělící voliče SD v roce 2014 nejen dle volby v roce 2010 a věku, ale i dle důležitosti témat pro volbu, je třeba brát tyto závěry s jistou rezervou.

³ Formulace odpovědi „ani vlevo, ani vpravo“ není nejšťastnější a nabízí obojí interpretaci.

politických příležitostí především v kontextu nižší důvěry voličů v politické elity a politizace témat klíčových pro jejich identitu jako imigrace, resp. právo a pořádek. V potaz je nutno vzít v posledních letech sice relativně stabilní, ale z dlouhodobého hlediska uvolněné vazby mezi voliči a politickými stranami.

Vedle toho, že se potvrdila zjištění z jiných studií ohledně nadprůměrného zastoupení mužů mezi voliči RPP, jako nejdůležitější prediktor volby SD se ukázala nízká důvěra v politiky (ovšem slabší explanační síla v roce 2014), následovaná vysokým důrazem kladeným na téma imigrace a uprchlíků. Profil voličů SD přitom prošel mezi lety 2010 – 2014 několika významnými proměnami. Jako první lze zmínit věkové rozložení voličů, kdy došlo k „zestárnutí“ elektorátu strany a oproti roku 2010 není možné SD v roce 2014 označit za stranu mladých voličů, ale spíše střední generace, přičemž došlo k výraznému nárůstu počtu voličů starších 60 let. Zároveň došlo k posunu politické orientace voličů SD. Rozšíření voličské základny znamenalo pro stranu posun do středu, resp. znejasnění pravolevé orientace voličů SD. Z hlediska témat klíčových pro volbu SD poklesla explanační síla vysokého významu imigrace, naopak jako významné se v roce 2014 ukázalo téma práva a pořádku. Ani v roce 2010, ani o čtyři později nesehrál význam evropského tématu důležitou roli při vysvětlení volby SD. Souhrnně řečeno, elektorát SD odpovídá ideovému profilu stranu jako zástupce RPP stran. Pro vysvětlení nárůstu volební podpory v roce 2014 se jeví jako klíčové rozšíření ideové, ale i věkové strukturu elektorátu strany. Za zmínku stojí i mírné a logické oslabení protestního charakteru volbu SD.

Seznam zkratek

BSS	Nechte Švédsko švédské (<i>Bevara Sverige Svenskt</i>)
C	Strana středu (<i>Centerpartiet</i>)
CSES	Srovnávací studie volebních systémů (<i>Comparative Study of Electoral Systems</i>)
DF	Dánská lidová strana (<i>Dansk Folkeparti</i>)
EMU	Ekonomická a měnová unie (<i>Economic and Monetary Union</i>)
ESS	Evropský sociální průzkum (<i>European Social Survey</i>)
EU	Evropská unie (<i>The European Union</i>)
FN	Národní fronta (<i>Front National</i>)
FP	Liberální lidová strana (<i>Folkpartiet Liberalerna</i>)
FPÖ	Svobodná strana Rakouska (<i>Freiheitliche Partei Österreichs</i>)
FsP	Strana pokroku (<i>Framstegspartiet</i>)
KD	Křesťanští demokraté (<i>Kristdemokraterna</i>)

M	Umírněná strana (<i>Moderata samlingspartiet</i>)
MP	Zelená strana (<i>Miljöpartiet de Gröna</i>)
N	Počet odpovídajících respondentů v dotazníkovém šetření
ND	Národní demokraté (<i>Nationaldemokraterna</i>)
NyD	Nová demokracie (<i>Ny Demokrati</i>)
RPP	Radikálně pravicová populistická strana
S	Švédská sociálnědemokratická strana (<i>Sveriges Socialdemokratiska arbetarparti</i>)
SD	Švédští demokraté (<i>Sverigedemokraterna</i>)
SND	Švédská národní datová služba (<i>Svensk Nationell Datatjänst</i>)
SP	Švédská strana (<i>Sverigepartiet</i>)
V	Levicová strana (<i>Vänsterpartiet</i>)

Literatura:

- BELL, D. 1996. *The Cultural Contradictions of Capitalism*. New York: Basic Books. 1996. 400 s. ISBN 978-0465014996.
- BENGTSSON, Å. – HANSEN, K. – HARDARSON, Ó. – NARUD, H. M. – OSCARSSON, H. 2014. *The Nordic Voter: Myths of Exceptionalism*. Colchester: ECPR Press. 2014. 264 s. ISBN 9781907301506.
- BETZ, H.-G.: 1993. The New Politics of Resentment: Radical Right-Wing Populist Parties in Western Europe. In: *Comparative Political Studies*, 25, 1993, 4, ISSN 1552-3829, 413 – 427.
- BRUNCLÍK, M. 2011. Příčiny vzestupu radikální populistické pravice ve Švédsku. In *Politologický časopis*, 18, 2011, 2, ISSN 1211-3247, 111 - 132.
- BUZAN, B. – WAEVER, O. – DE WILDE, J. 1997. *Security: A New Framework For Analysis*. Copenhagen: Lynne Rienner Publishers Inc. 1997. 350 s. ISBN 978-1-55587-603-6.
- DAHLSTRÖM, C. – ESAIASSON, P. 2011. The Immigration Issue and Anti-immigration Party Success in Sweden 1970-2006: A deviant case analysis. In *Party Politics*, 19, 2011, 2, ISSN: 1460-3683, 343-364.
- DE LANGE, S. 2007. A New Winning Formula? The Programmatic Appeal of the Radical Right. In *Party Politics*, 13, 2007, 4, ISSN 1460-3683, 411-435.
- DEIWIKS, C. 2009. Populism. In: *Living Reviews In Democracy*, 1, 2009, 3, ISSN 1663-0165, 1–9.
- ESS. 2006. *European Social Survey Round 3 Data*. Data file edition 3.5. Swedish National Data Services, Sweden – Data Archive and distributor of ESS data.

- ESS. 2008. *European Social Survey Round 4 Data*. Data file edition 4.3. Swedish National Data Services, Sweden – Data Archive and distributor of ESS data.
- ESS. 2010. *European Social Survey Round 5 Data*. Data file edition 3.2. Swedish National Data Services, Sweden – Data Archive and distributor of ESS data.
- ESS. 2012. *European Social Survey Round 6 Data*. Data file edition 2.1. Swedish National Data Services, Sweden – Data Archive distributor of ESS data.
- FIELD, A. 2013. *Discovering Statistics Using SPSS*. London: Sage, 2013, 952 s., ISBN 978-1446249185.
- HARTEVELD, E. – VAN DER BRUG, W. – DAHLBERG, S. – KOKKONEN, A. 2015. The gender gap in populist radical-right voting: examining the demand side in Western and Eastern Europe. In *Patterns of Prejudice*, 49, 2015, 1-2, ISSN 1461-7331, s. 103 - 134.
- International Institute for Democracy and Electoral Assistance. 2014. „Voter turnout data for Sweden.“ [online]. Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance [cit. 27. 4. 2015]. Dostupné na internetu: <<http://www.idea.int/vt/countryview.cfm?id=197>>
- JUNGAR, A.-C. 2015. Business as Usual: Ideology and Populist Appeal of the Sweden Democrats. In Kriesi, Hanspeter a Pappas, Takis (eds.) *European Populism in the Shadow of the Great Recession*. Colchester: ECPR Press, 2015. ISBN: 978-1-785-521-24-9, s. 41 - 56.
- JUNGAR, A.-C. – JUPSKÅS, A. R. 2014. Populist Radical Right Parties in the Nordic Region: A New and Distinct Party Family? In *Scandinavian Political Studies*, 37, 2014, 3, ISSN 0080–6757, s. 215 - 238.
- KITSCHOLT, H. 1995. *The Radical Right in Western Europe. A Comparative Analysis*. Ann Arbor: The University of Michigan Press. 1995. 352 s. ISBN 978-0472084418.
- KITSCHOLT, H. 2007. Growth and Persistence of the Radical Right in Postindustrial Democracies: Advances and Challenges in Comparative Research.“ In *West European Politics*, 30, 2007, 5, ISSN 0140-2382. s. 1176–1206.
- LUBBERS, M. – GISBERTS, M. – SCHEEPERS, P. 2007. Extreme Right-Wing voting in Western Europe. In *European Journal of Political Research*, 41, 2007, ISSN 1475-6765, s. 345 – 378.

- MAŠKARINEC, P. 2011. Švédští demokraté: Analýza teritoriální a voličské základny krajní pravice v současném Švédsku. In *Rexter*, 9, 2011, 2, ISSN 1214-7737, 75 – 116.
- MUDDE, C. 2007. *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press. 2007. 404 s. ISBN 9780521616324.
- ROSE, R. – MCALLISTER, I. 1990. *The Loyalties of Voters. A Lifetime Learning Model*. London: Sage. 1990. 240 s. ISBN 978-0803982758.
- RYDGREN, J. 2005. Is Extreme Right-Wing Populism Contagious? Explaining the Emergence of a New Party Family. In *European Journal of Political Research*, 44, 2005, 4, ISSN ISBN 1475-6765, s. 413 – 437.
- RYDGREN, J. 2006. *From Tax Populism to Ethnic Nationalism: Radical Right-Wing Populism in Sweden*. New York: Berghahn Books. 2006. 160 s. ISBN 9781845452186.
- RYDGREN, J. – RUTH, P. 2011. Voting for the Radical Right in Swedish Municipalities: Social Marginality and Ethnic Competition?, *Scandinavian Political Studies*, 34, 2011, 3, ISSN 0080–6757, s. 202 - 225.
- RYDGREN, J. – RUTH, P. 2013. Contextual explanations of radical right-wing support in Sweden: socioeconomic marginalization, group threat, and the halo effect, *Ethnic and Racial Studies*, 36, 2013, 4, ISSN 1466-4356, s. 711 - 728.
- SND. 2010. *SVT exit poll survey parliamentary election 2010* [computer file]. SND0885–001, version 2.0 (2014-09-05). Gothenburg: Swedish national election study [data collection]. Stockholm: KTH Royal Institute of Technology – Gothenburg: University of Gothenburg – Stockholm: Sveriges Television [producer]. Gothenburg: Swedish national data service [distributor].
- SND. 2014. *SVT exit poll survey parliamentary election 2014* [computer file]. SND0969–001, version 1.0 (2014-10-13). Gothenburg: Swedish national election study [data collection]. Stockholm: KTH Royal Institute of Technology – Gothenburg: University of Gothenburg – Stockholm: Sveriges Television [producer]. Gothenburg: Swedish national data service [distributor].
- STANLEY, B. 2008. The Thin Ideology of Populism. In *Journal of Political Ideologies*, 13, 2008, 1, ISSN 1356-9317, s. 95 – 110.
- Statistics Sweden. 2014. „*Historical Statistics of Elections 1910–2014.*“ [online]. Stockholm: Statistics Sweden [cit. 27. 4. 2015]. Dostupné na internetu: <http://www.scb.se/en_/Finding-statistics/Statistics-by-subjectarea/Democracy/General-elections/General-elections-results/Aktuell-Pong/12275/Historical-statistics-of-election-results/32065/>.

- ŠVÉDŠTÍ DEMOKRATÉ (Sverigedemokraterna, SD). 2014. [online]. Valmanifest. Kristianstad: Sverigedemokraterna [cit. 27. 5. 2015]. Dostupné na internetu: <<http://sverigedemokraterna.se/valmanifest/>>.
- TARROW, S. 1998. *Power in Movement: Social Movements and Contentious Politics*. Cambridge. Cambridge University Press. 1998. ISBN 978-0511813245.
- VAN DER BRUG, W. – FENNEMA, M. – TILLIE, J. Anti-Immigrant Parties In Europe: Ideological or Protest Vote? In: *European Journal of Political Research*, 37, 2000, 1. ISSN 1475-6765, s. 77 – 102.
- WIDFELDT, A. 2008. Party Change as a Necessity – the case of the Sweden Democrats. In *Representation*, 44, 2008, 3, ISSN 1749-4001, s. 265 - 276.
- ZASLOVE, A. 2009. The Populist Radical Right: Ideology, Party Families and Core Principles. In *Political Studies*, 7, 2009, 3. ISSN 1467-9248, 309–318.
- ZÜRN, M. 2014. The Politicization of World Politics and Its Effects: Eight Propositions. In *European Political Science Review*, 6, 2014, 1, ISSN 1755-7739, s. 47 – 71.